

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LIV год. од изласка

XXXI год. непрекидног издажења

Нови Сад, јун 1982.

Број 6

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Спасоје Мићуновић

Облигациони уговори и самоуправни
споразуми

Здравко М. Петровић

Институт натуралне облигације и
његова примјена у нашем праву

Иван Кркљуш

Један закон чека примену

ПРАВНА ПРАКСА

Светозар Добросављев

Грађанско право

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора

Са XVI седнице Конференције
адвоката

Из записника са Ванредне скупшти-
не АКВ

IN MEMORIAM

Милорад Ботић

Др Лајош Жожа

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LIV год. од изласка
XXXI год. непрекидног издажења

Нови Сад, јун 1982.
Број 6

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Спасоје Мићуновић

савјетник Скупштине СР Црне Горе, Титоград

ОБЛИГАЦИОНИ УГОВОРИ И САМОУПРАВНИ СПОРАЗУМИ

Облигациони уговори и самоуправни споразуми имају по много чему изузетно значајну улогу у нашем правном систему. Најзначајнији прописи системског карактера истовремено садрже одредбе о самоуправним споразумима и о уговорима. Закон о удруженом раду, поред више одредаба о уговорима, садржи преко стотину чланова који се односе на самоуправне споразуме. Исто тако, Закон о облигационим односима, поред законске материје о уговорима, садржи неколико одредаба о самоуправним споразумима.

Ови законски акти полазе од тога да облигациони уговори и самоуправни споразуми представљају два различита правна акта која, поред извјесних сличности, имају битно различите карактеристике. Тако на примјер, разликују се према односима које регулишу, субјектима који их закључују, њихово правно дејство је различито, другачији је поступак њиховог закључивања итд.

Како смо већ нагласили облигациони уговори и самоуправни споразуми истовремено имају и неке заједничке карактеристике. Ради тога ћемо у оквиру овог написа, а у циљу што бољег и потпунијег упознавања са суштином ових изузетно значајних правних института у нашем правном систему, разматрати нека питања њиховог међусобног односа, јер се у пракси врло често догађа да се поједини правни односи регулишу облигацио-

ним или купопродајним уговорима умјесто самоуправним споразумом и обрнуто.

Закон о удруженом раду, скоро читав, прожет је одредбама о самоуправним споразумима. Разрађујући поједине уставне одредбе Закон о удруженом раду апострофирао је више од двадесет посебних самоуправних споразума и уједно регулисао неке специфичности ових споразума и то у различитим областима друштвено-економских односа. То су самоуправни споразуми у области дохотка, планирања, средстава, цијена, удруживања средстава и међусобне сарадње.

Привредни субјекти могу закључивати и друге самоуправне споразуме којима могу уређивати друштвено-економске и друге самоуправне односе. Данас у пракси све више има самоуправних споразума у оквиру којих се реализују разноврсни модалитети удруживања рада и средстава на принципима учешћа у заједничком приходу, односно дохотку, којим ће се сасвим оправдано између друштвених субјеката у остваривању трајније пословне сарадње постепено, али сигурно, потискивати класични купопродајни или други облигациони односи.

Извјесно је да ће привредни субјекти своје краткорочне међусобне односе у области промета робе и услуга, затим самоуправне организације и заједнице и убудуће регулисати облигационим уговорима. Полазећи од овог становишта да се на самоуправном тржишту промета роба и услуга остварује промет на основу уговора Закон о удруженом раду један број својих одредаба посвећује одредбама о облигационим уговорима који ће и даље и те како играти значајну улогу у свакодневном и масовном промету роба и услуга, како у оквиру друштвеног сектора, тако и у међусекторском промету. То су уговорни односи између друштвених субјеката и грађанско-правних лица односно грађана. Затим, уговор о купопродаји са свим његовим модалитетима и даље ће остати основни правни инструмент по основу кога ће се стицати доходак основне организације удруженог рада из укупног прихода, јер у основној организацији удруженог рада, која непосредно ставља у промет своје производе и услуге, радници стичу доходак основне организације удруженог рада из укупног прихода који основна организација оствари продајом тих производа и услуга према цијенама на тржишту.

Уговори о увозу робе и услуга, као и уговори о заступништву и посредовању представљају посебне правне основе за стицање прихода организација удруженог рада (чл. 76. ЗУР).

Према Закону о удруженом раду организације удруженог рада могу у заједничком остваривању дохотка *непосредно заштити међусобне кредитне односе* (чл. 88). Закон о удруженом раду изричито предвиђа уговор о јемству као посебно средство обезбјеђења (гаранције) потраживања (чл. 122).

Од изузетног значаја и важности за правни промет су двије одредбе Закона о удруженом раду, које се односе на уговоре.

По првој, која има генерички значај, предвиђа се право друштвених правних лица да у правном промету друштвеним средствима *остварује право располагања*, које се манифестује у виду *преноса* друштвених средстава, прибављања средстава у друштвеној својини, *отуђења* друштвених средстава у *давање*, друштвених средстава на привремено коришћење и њихове за-мјене, могу, поред самоуправних споразума, закључити разне врсте уговора у оквиру њихове правне способности тзв. право располагања (чл. 243. ЗУР).

Према другој одредби утврђује се посебан поступак за закључивање одређених уговора. Према Закону о удруженом раду о предлогу одлуке о закључивању уговора о кредиту за инвестициона улагања и других уговора којима се прибављају средства у већем обиму за проширење материјалне основе рада или удруживања средстава сопствене акумулације за дугорочнија улагања у својој организацији удруженог рада и другим облицима удруживања тих средстава и за остваривање других заједничких циљева у заједничком раду и заједничком остваривању дохотка уз заједнички ризик, *мора се* организовати тзв. „претходна расправа“ у основним организацијама удруженог рада ради прибављања мишљења радника, на начин одређен Статутом. Раднички савјет је дужан да предлог одлуке о закључивању таквог уговора достави синдикату. Уколико се не организује *обавезна* претходна расправа, раднички савјет не може донијети одлуку о предлогу закључивања таквог уговора.

Посебно треба нагласити да Закон о удруженом раду употребљава уговор и за регулисање односа који нијесу облигационо-правни. *То су уговори који имају самоуправни карактер*. Отуда их Закон о удруженом раду сасвим правилно подводи под режим који важи за самоуправне споразуме.

Многа значајна питања из друштвено-економских односа регулишу се самоуправним споразумима, али се та иста питања, под одређеним условима, могу регулисати и уговором. У првом реду то се односи на различите облике међусобне сарадње самоуправних субјеката — конкретно, пољопривредне кооперације. Ако се заснивају дугорочни односи између самоуправних субјеката уз учешће у остваривању заједничког дохотка и уз сношење заједничког ризика, као и регулисању одређених самоуправних права, онда се такав однос конституише самоуправним споразумом. Међутим, када се међусобна пословна сарадња уређује без ових елемената, онда се она уређује *искључиво* уговором (чл. 280. и 299. ЗУР).

Ради прецизнијег разграничења ових односа од посебног су значаја одредбе члана 587. Закона о удруженом раду. Према овим одредбама самоуправни споразуми, у смислу овог закона, не сматрају се таквим правним пословима, чак ни онда ако учесници у самоуправном споразуму закључују међусобно или са трећим лицима у промету робе и услуга без учешћа уговорених страна у оствареном дохотку и заједничком сношењу ризи-

ка, као на пример, уговор о продаји, зајму, превозу, грађењу и др.

У смислу ЗУР, не сматрају се самоуправним споразумима правни послови које, изван самоуправног односа, са организацијама удруженог рада закључују поједини земљорадници или други радни људи који обављају дјелатност личним радом средствима у својини грабана, односно радни људи који самостално у виду занимања обављају професионалну дјелатност, у погледу једногодишње или краће обавезе испоруке производа, извршење радова или сличних међусобних обавеза.

Утврђивањем природе акта којим се регулише одређени однос од посебног је значаја за примјену одговарајућег правног режима. Заправо, ако је у питању самоуправни споразум, онда важе норме Закона о удруженом раду. Али, ако се уговором регулишу одређени односи, онда би се примијенио правни режим из Закона о облигационим односима и других закона који регулишу материју уговореног права.

Закон о удруженом раду у одређеним ситуацијама и под одређеним условима пружа могућност самоуправним субјектима да одлуче да ли ће конкретан међусобни однос регулисати уговором или самоуправним споразумом. Тако на примјер, производна или друга организација удруженог рада која се бави пословима промета робе и услуга на велико, односно пословима извоза и увоза или другим спољно-трговинским пословима, своје међусобне односе може уредити или *уговорити* или неким другим актом под условима и на начин утврђен самоуправним споразумом о удруживању или другим самоуправним споразумом (чл. 71. став 2). Према томе, врста акта којим ће бити регулисан овај однос, зависи од заинтересованих субјеката. У овом случају правна природа акта утиче на примјену одговарајућег уговорног или самоуправно-споразумског правног режима.

Посебна правна ситуација настаје кад се уговор доноси на основу самоуправног споразума. У том случају могу настати различите правне ситуације. Наиме, има ситуација када се на основу самоуправног споразума закључује уговор који представља или његову даљу конкретну разраду или се уговором обезбјеђује извршење насталих обавеза утврђених самоуправним споразумом. Ради реализације одређеног самоуправног споразума у датој ситуацији неопходно је закључити читав низ уговора, као што су уговор о грађењу, кредиту, јемству, купопродаји, лиценци и сл.

Радници у основним организацијама удруженог рада самоуправним општим актом утврђују услове под којима се основна средства дају на привремено коришћење и начин њиховог коришћења, вријеме за које се дају на привремено коришћење и друге услове од заједничког интереса. Истина, то се може регулисати и самоуправним општим актом. На основу овог самоуправног акта може дотична основна организација удруженог рада у правном промету закључивати разне врсте уговора којим се омогућује привремено коришћење, као: уговор о закупу, за-

лози покретне ствари, послузи и сл. Према Закону о облигационим односима сви би ови уговори, под пријетњом ништавости, морали бити у складу са одговарајућим самоуправним споразумом.

У пракси се често дешава да самоуправни споразум садржи одредбе двојног карактера. Опште одредбе којима се *на општи начин* уређују самоуправни односи и конкретне одредбе којима се уређују *појединачна* међусобна права и обавезе заинтересованих самоуправних субјеката.

Закључивање мјешовитих самоуправних споразума појављује се у случају када је због интегритета одређеног односа цјелисходније једним самоуправним споразумом регулисати више правних односа, јер то допушта Закон о удруженом раду (чл. 587. стр. 1).

Оваје се намеће питање, која се правила примјењују код тзв. мјешовитих самоуправних споразума? Њихов хетероген садржај упућује на симултану примјену и правила која важе за самоуправне споразуме у дијелу који се односи на одредбе самоуправног општег карактера, а супсидијарно и правила облигационо-уговорног права, уколико то одговара природи датих односа иако не постоје посебна правила за самоуправне споразуме.

Као што смо већ нагласили Закон о облигационим односима садржи неколико одредаба које се односе на самоуправне споразуме. Законска обавеза поштовања самоуправног споразума, утврђена је у члану 6. став 1. Закона о облигационим односима. Ова обавеза односи се на субјекте облигационих односа који су истовремено и учесници међусобног самоуправног споразума. Према овој одредби друштвено-правна лица, која су међусобно закључила самоуправни споразум, могу ради његовог извршења заснивати уговорни или други облигациони однос само у складу са њиховим самоуправним споразумом.

У другом ставу овог члана ради се о обавези поштовања самоуправних аката од стране друштвеног правног лица које заснива облигациони однос са субјектом који није истовремено и учесник самоуправног споразума или друштвеног договора.

С обзиром да се у првом ставу ради о поштовању међусобних обавеза, захтјев за усаглашавањем уговора са самоуправним споразумом извршен је строжијом законском обавезом.

У другом ставу члана 6. односног закона, ради се о дужности друштвеног правног лица *да поштује преузете обавезе* које нијесу истовремено и обавезе другог субјекта са којим ступа у облигациони однос. Овим ставом обухваћене су и обавезе из друштвених договора које је закључило или којима је приступило друштвено-правно лице.

За разлику од става 1. овог члана у коме се ради о *усклађености међусобних аката*, у ставу 2. ради се о *поштовању обавеза* друштвене правне особе у случају кад се обавезни однос заснива с особама које нијесу истовремено и учесници одређених самоуправних споразума и друштвених договора.

Ради тога, обавеза из става 2. члана 6. има, *прије свега морално-политички карактер*. Због тога је ова обавеза без правних санкција. Став 2. има карактер имперфектне норме.

Чланом 22. Закона о облигационим односима, предвиђа се обавеза свих правних лица да у заснивању облигационих односа поступају у складу са статутом или другим општим актом.

Међутим, ако је уговор закључен супротно овим актима, он ће остати на снази, осим ако је за то друга страна знала, или морала знати или ако је овим законом друкчије одређено.

Посебан самоуправни и демократски поступак доношења статута и других општих аката правних лица кроз које се изражава воља радника захтијева њихово посебно поштовање и при заснивању облигационих односа.

Посебним законским одредбама о уговорима (чл. 118—120) разрађено је начело према коме уговорене стране при склапању уговора ради извршења самоуправног споразума, морају поштовати обавезе преузете самоуправним споразумом. У противном, може се захтијевати усклађивање односно поништење уговора са свим правним консеквенцама које повлачи поништење уговора (реституција, накнада штете и сл.). Према томе, облигациони уговори који имају функцију извршења самоуправних споразума подређују се самоуправним споразумима којим се уређују и усклађују најважнији и најзначајнији друштвено-економски и други самоуправни односи.

Ово и овакво опредељење Закона о облигационим односима доприносиће да уговори у све већој мјери представљају значајне правне инструменте за остваривање социјалистичких самоуправних друштвено-економских односа.

Здравко М. Петровић
поручник правне службе ЈНА
Војни суд Сарајево

ИНСТИТУТ НАТУРАЛНЕ ОБЛИГАЦИЈЕ И ЊЕГОВА ПРИМЈЕНА У НАШЕМ ПРАВУ

У теорији су познати различити критеријуми диобе облигација. Обично се као основни критерији узимају карактер заштите, врста радње и одређеност радње. Тако по карактеру заштите све облигације можемо подијелити на цивилне и натуралне; по карактеру радње на позитивне и негативне, пролазне и трајне, личне и неличне, дјелјиве и недјелјиве; по одређености радње индивидуалне, генеричке, алтернативне и факултативне. Предмет нашег интересовања биће ова прва подјела.

Дакле, карактер заштите, који је критериј за ову основну подјелу облигација, изражава се кроз могућност, односно немогућност принудног остварења облигације путем суда. Цивилна облигација посједује заштиту од стране правног поретка — може се, значи, тражити остварење дужне чинидбе путем суда. Код натуралне облигације не сусрећемо утуживост као особину. Повјерилачка страна у односу нема право да тражи испуњење облигације судским путем, одн. не посједује тужбу у материјалном смислу. Међутим, ако дужник добровољно испуни своју обавезу, неће моћи тражити исплаћено натраг, истичући приговор исплате недүтованог. Ту сусрећемо клицу правне заштите код натуралне облигације, што је и условило појаву читавог низа различитих мишљења о правној природи натуралне облигације.

ХИСТОРИЈСКИ ОСВРТ

Диоба облигација на природне и цивилне позната је још у римском праву. Римски правници су изједначавали *obligatio* и *actio*, у том смислу што говорећи о облигационом односу истовремено подразумјевају остваривање потраживања из овога односа путем суда, што се постижало подизањем одговарајуће ту-

жбе (actio), која је de facto била средство за остварење субјективног права.

Натурална облигација јавља се у вријеме класичног права, гдје се, због потребе промета, јавља пракса која иде на ублажавање строге форме коју је тражило старо римско право. Оно што је карактеризирало заштиту оваквих односа било је то што се испуњење обавезе не сматра поклоном, већ плаћањем дуга, као и то да је било немогуће тражити повраћај плаћеног путем *condictio indebiti*.

Познати случајеви натуралне облигације су:

- 1) обавезе из уговора са робовима (иако роб нема правну способност, може обавезу подмирити из имовине којом располаже — пекулија),
- 2) обавезе слободних особа *alieni iuris*,
- 3) обавезе недораслих,
- 4) обавеза плаћања камата из неформалног уговора уз плаћање дуга из зајма.¹

У законодавству се овај институт регулира на различите начине. Прва група законика садржи опште одредбе, а друга само спомиње неке случајеве натуралне облигације.

У прву групу спадају ОИЗ, те грађански законици Италије, Швицарске и Њемачке. У ОИЗ-у у чл. 598. се каже: „Ко изврши какву дужност коју само савјест или благоданство изискује, погрешно мислећи да је дужан то учинити, као да је дуг који се судом наплатити може, није властан тражити да му се то што је дао поврати.” У осталим поменутих законикима одредбе су сличне овој. Интересантно је напоменути да се у свакој одредби спомиње извршење моралне обавезе или дужности, што није без значаја за теоријска гледишта о правној природи натуралне облигације (види наредно поглавље).

У другу групу можемо сврстати аустријски Општи грађански законик (натуралне облигације се помињу код застарјелости, недостатка форме и код опкладе), СГЗ (код мираза, недостатка форме и опкладе), те Грађански законик РСФСР (код застарјелости).

ОСНОВНА ТЕОРИЈСКА СХВАТАЊА

Владајућа теорија у 19. стољећу (чије трагове налазимо и у 20. стољећу у радовима неких француских теоретичара) јесте она која објашњава натуралне облигације као несавршене цивилне облигације. Очигледно је да ова теорија налази упориште у римском праву. Наиме, присталице ове теорије полазе од чи-

¹ Др Маријан Хорват: *Римско право*, „Школска књига”, Загреб, 1980, стр. 205—206.

њенице да треба повући оштру границу између правног поретка с једне и моралног, са друге стране. Натурална облигација је постала од цивилне онога тренутка када је изгубила санкцију, али сама чињеница што је лишена санкције не значи да је прешла у сферу морала, дапаче, она је само подврста цивилне облигације, тзв. несавршена цивилна облигација. Онога момента када дужник изврши своју обавезу из натуралне облигације, наступају сва правна дејства цивилне облигације, а оно што је он извршио била је његова дужност по правним правилима, а не моралним.

Врсте натуралних облигација према овој теорији би биле:

- 1) застарјеле облигације,
- 2) повреда заклетве,
- 3) цивилне облигације погођене санкцијом ништавости и сл.

Највећи заговорници ове теорије су Масол, Диверпо и Рејно. Друга теорија која покушава објаснити правну природу натуралне облигације јесте теорија о моралним дужностима. Основна поставка ове теорије је да извршење обавезе из натуралне облигације лежи у дужниковој савјести; он то мора учинити зато што је то праведно, а не зато што је прописано законом. Санкција код натуралне облигације не лежи, дакле, у закону као код цивилне, већ у моралу. Неки екстремни теоретичари заступају и становиште да је свака морална обавеза натурална облигација (Саватје), тако да на овај начин јако проширују домен примјене овога института. Поред наведених примјера код прве теорије, у натуралне облигације спадали би још и обавеза издржавања која се не темељи на закону и обавеза из дужности захвалности (ово у нас заступају Благојевић и Вуковић).

И ова теорија има велики број присталица међу којима су и Риперт, Гобер, Чубински и Планиол.²

ПРАВНА ПРИРОДА НАТУРАЛНИХ ОБЛИГАЦИЈА

Очигледно је да ниједна од ове двије теорије не пружа право објашњење правне природе натуралне облигације.

Теорија о несавршеним цивилним облигацијама и поред својих добрих страна, елиминишући потпуно моралну обавезу на страни дужника занемарује њен стварни значај. Одвајати правни од моралног поретка у објашњењу феномена натуралне облигације није могуће, пошто се управо овдје, као нигдје у области облигационог права, толико не прожимају право и морал.

² Види: *Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада*, II том, НИУ „Службени лист СФРЈ”, Београд, 1978, стр. 511—515.

Теорија о моралним дужностима пак, дајући пренаглашен значај моралу, проширује до те мјере границе примјене овога института, да му даје онај значај који у ствари нема. Ова теорија није успјела одредити прецизан критериј за одређивање појма натуралне облигације.

У покушају оцјене правне природе натуралне облигације мора се поћи од чињенице да се код овога института сусрећемо са „непринудним правним обавезама и принудним моралним дужностима”.³ Морална правила понашања често су много јача од правних.

Кад се једно понашање толико уобичаји, кад уђе у свијест људи, у свијест друштвене средине као нешто што се мора, као нешто што ће средина осудити ако се учини супротно, онда можемо рећи да је таква дужност постала на неки начин обавеза и у правом смислу, управо зато што је наметнула средина. Такву обавезу право признаје, иако не признаје принудно остварење исте, одн. изостаје правна санкција за неизвршење исте. Санкција је овдје морална, а састоји се у осуди појединца од средине у којој живи и ради.

Неизвршењем обавезе дужник сасвим сигурно има материјалну корист (нпр. не плати застарјелу обавезу), али ће доћи у ситуацију да због тога има много више штете (повјерилац му може одбити сваку даљу сарадњу, а и други пошто је неуредан платиша). Кад се обавеза изврши долази до реализације права повјериоца. На овај начин правда је задовољена и право штити насталу ситуацију. Дужник више не може захтијевати да му се врати оно што је дао, пошто се полази од чињенице да је дато оно што се и по природи ствари требало дати. Дужник се не може принудити на извршење датог. На овај начин је обезбјеђена и правна заштита натуралне облигације.

Може се поставити и питање правне природе чинидбе дужникове. Може ли се дато сматрати поклоном? Оваква схватања полазе од чињенице да дужник није обавезан према повјериоцу, пошто га закон ослобађа ове обавезе. Међутим, ако погледамо правни разлог извршења натуралне облигације и поклона, нејасноћа нема. Да би постојао поклон, мора постојати код поклонодавца *animus donandi*, тј. воља да се поклонопримцу бесплатно да у власништво предмет поклона. Исто тако мора постојати воља код поклонопримца да поклон прими. Код извршења чинидбе ради испуњења обавезе из натуралне облигације, воља дужникова је управљена управо на испуњење ове обавезе, а воља повјериоца на примитак испуњења. Значи, да уопште не може доћи до спора да ли се ради о поклону или извршењу натуралне облигације, пошто се правни разлози разликују. Може се у пракси јавити ситуација да дужник предаје нпр. одређену суму новца у намјери да учини поклон повјериоцу, а да овај то прима као испуњење натуралне облигације. У случају спора ми-

³ Зуглаи: *Природне обавезе у теорији и српском приватном праву*, Суботица, 1924, стр. 9 — цит. пр. Енц.

слим да би једино могуће рјешење било сматрати да се ради о извршењу обавезе из натуралне облигације.

У пракси може доћи и до ситуације да неко изврши какву обавезу која и не постоји, нпр. држећи да је дужан, лице А плати лицу Б износ дуга, не знајући да је лице Ц измирило његову обавезу. Очигледно је да се у овом случају ради о заблуди и да би се дато могло тражити натраг, јер у моменту плаћања обавеза лице А више не постоји.

СЛУЧАЈЕВИ НАТУРАЛНИХ ОБЛИГАЦИЈА У НАШЕМ ПРАВУ

Постоје различита мишљења код наших правних теоретичара у погледу случајева натуралних облигација у нашем праву. Ипак, најчешће се спомињу застарјеле облигације, облигације из допуштене игре и облигације при чијем настанку није одржана форма *ad probationem*. То и није спорно. Међутим, неки аутори (Љ. Милошевић) помињу као натуралне облигације још и обавезу издржавања између сродника гдје не постоји законска обавеза издржавања и обавеза која је дужнику опроштена у принудном поравнању и стечају. Пошто се ради о случајевима релативно новијег датума, они заслужују да буду анализирани посебно са становишта да ли одговарају нашем јавном поретку.

а) Застарјеле облигације

Повјерилац из облигационог односа може захтијевати испуњење обавезе путем суда ако у одређено вријеме дужник не изврши своју обавезу. Ово право, међутим, припада повјериоцу у законом одређеном времену у коме је могао захтијевати извршење обавезе (чл. 371. ЗОО прописује да је општи рок застарјелости 5 година, ако законом што друго није одређено). Послије протеча овога времена повјерилац може захтијевати испуњење обавезе, али ако се у спору дужник позове на застарјелост, повјерилац неће моћи реализирати своје право принудним путем. Уколико дужник не истакне приговор застарјелости, суд се неће обазирати на застарјелост. Није од значаја разлог зашто дужник не истиче овај приговор, довољна је чињеница да га није истакао (чл. 360. ЗОО).

Ако дужник испуни застарјелу обавезу, нема право захтијевати да му се врати оно што је дао, чак и ако није знао да је обавеза застарјела (чл. 367. ЗОО).

Кад протекне вријеме застарјелости, повјерилац чије је потраживање обезбјеђено залогом или хипотеком може се намирити само из оптерећене ствари ако је држи у рукама или ако је његово право уписано у јавној књизи (чл. 368. ст. 2. ЗОО). На овај начин се штите дужници, али се ипак оставља довољно простора повјериоцима да могу реализовати своја потраживања.

Међутим, застарјела потраживања камата или других повремених давања се не могу намирити на овај начин (чл. 368. ст. 2. 300).

У случају настанка натуралне облигације застарјелошћу може се јавити као интересантно питање момента настанка натуралне облигације. Наиме, да ли је то моменат протекла рока застарјелости или моменат истицања приговора застарјелости? Неки су мишљења да цивилна облигација постаје натурална у овом другом случају, указујући на рјешење одредбе чл. 360. ст. 3, која упућује суд да се у случају неистичања приговора застарјелости на њу не обазире. Мислим да је пракси ипак ближе прво становиште. Натурална облигација настаје протеклом рока застарјелости, без обзира што је остављена могућност дужнику да истиче приговор у евентуалном каснијем спору. Приговор се овајде појављује као средство заштите дужника од неажурних повјерилаца, иако основна начела на којима почива јавни поредак очигледно иду за тим да дужник своју обавезу измири. Управо стога и постоји поменута одредба чл. 367. 300.

Дакле, институт застарјелости настојало се утјецати на имаоца права да не занемарује вршење свога права; у облигационом праву то је право повјериоца да потражује дуг од дужника. Немарношћу повјерилаца може доћи до правне несигурности, а законодавац то не смије толерисати, па иако 300 широко штити права повјерилаца, ипак остварење њихових права условава ажурношћу. Ако буду неажурни и занемарују вршење свога права, онда их погађа санкција — своје право више не могу реализирати принудним путем.⁴

б) Облигација при чијем настајању није поштована одређена форма која се тражи у сврху доказа

Код неких облигација тражи се постојање одређене форме у сврху доказивања закључења уговора. У случају непостојања тачно одређене форме, неће се моћи доказати да је облигација уопште и настала. Најбољи примјер за ово је усмено обећање поклона без предаје предмета поклона. У 300 не налазимо одредбе о уговору о поклону, али зато правни прописи (СГЗ, ОИЗ и АОГЗ) веома прецизно обрађују ово питање. У чл. 484. ОИЗ-а регулисано је да се, ко обећа поклон, а не преда га, нити обећање писмено потврди или залогом обезбједи, неће моћи принудити путем суда да обећано да. Очигледно је да се код уговора о поклону изричито тражи писмена форма, те у случају непостојања ове форме, није могуће обавезу извршити принудним путем. Није могуће доказивати постојање уговора другим доказним средствима, нпр. путем свједока, а то није нити потребно, пошто се обећавалац поклона не може принудити да преда пред-

⁴ Види: Др Стеван Јакшић: *Облигационо право*, „Веселин Маслеша“, Сарајево, 1960, стр. 432—444.

мет чак ни у случају да призна да је обећао исти. Оваква облигација има сва обиљежја натуралне облигације и као таква је и прихваћена у нашој правној теорији и пракси (Уп. одл. ВС НР Словеније Гж 275/53). На овај начин жели се заштитити поклонодавац од брзоплетости и лакомислености приликом обећања поклона.

Међутим, уколико је обећање поклона дато у писменој форми, настала је цивилна облигација која ће се моћи остварити принудним путем. Исти је случај када је обећање дато усменим путем, а предмет поклона одмах предат поклонопримцу или је за исти дат залог.

в) Облигације из допуштене игре и опкладе у случају да предмет игре или опкладе није предат трећем лицу или учеснику игре

Да би настала натурална облигација у овом случају потребно је да се испуне одговарајући услови:

1) да се ради о допуштеној игри и опклади,

2) да предмет игре и опкладе није предат неком трећем лицу или учеснику у игри.

Клађење и игре на срећу су саставни дио свакодневног живота, једна уобичајена појава. То су лутрија, лото, спортска прогноза, клађење на коњским тркама или пак погађање побједника бокс-мечева професионалаца, томбола, рулет и слично. У капиталистичким земљама овакве игре су далеко чешће него у нас. У нашим условима мјере друштвене контроле су појачане и организатори оваквих игара не могу бити приватна лица из разлога заштите учесника игара од махинација које су врло могуће (и не ријетке тамо гдје то држе приватници).

Ко ће бити добитник оваквих игара зависи од резултата утакмице, извлачења бројева и слично већ у зависности о каквој се игри ради. Да би учесници могли учествовати у игри, морају уложити одређен износ новца.

Међутим, може се поставити питање шта се дешава кад се појединци кладе између себе? Да ли друштво допушта овакве игре на срећу? Питање је веома деликатно и могло би се рећи да се у појединим случајевима то допушта, а у појединим не. У сваком случају то би се морало рјешавати у сваком конкретном случају појединачно. Нас овдје интересују допуштене игре, јер у противном облигација је апсолутно ништава због недопуштености предмета. Овдје ће настати натурална облигација, тј. дужнику ће бити остављено да плати или не, већ према његовом нахођењу. Жељело се заштитити лице од лакомисленог улажења у игре и игре на срећу.

Ова материја је такође регулисана већ поменутиим законима (пар. 1272. АОГЗ, пар. 793—794. СГЗ, чл. 475—479. ОИЗ). У ОИЗ-у поклоњен јој је цијели 19. раздио. Због цјеловитог регулисања, потребно је споменути нека рјешења овог Законика. Полазећи од генералне одредбе да се дугови који потјечу од

игре или опкладе неће моћи ни судом тражити ни пребијањем наплатити, осим ако губитник сам плати добровољно (када су у питању: а) малољетна лица, б) ако је губитник туђе новце изгубио, а добитник знао да су туђи, в) ако је у игри било варања или уопште непоштења добитникова, чак и у случају да је плаћено, моћи ће се дато тражити натраг), законик одређује игре код којих се дугови могу судом наплаћивати (коњске трке, шах и сл.), осим уколико улог није превелики. Сви дугови који долазе од опкладе и игре на срећу моћи ће се тражити путем суда онда: а) ако нису противни благонаклоњу или поштењу, б) ако је залога дата трећем лицу или суду. Законик иде јако далеко у заштити грађана од недозвољених игара и опклада, па је чак регулирано да се неће моћи тражити путем суда оно што је дато једном од играча у игри која је била незаконита!

г) *Обавеза која је дужнику опроштена у поступку принудног поравнања или стечаја*

Стечај се отвара над имовином неке ОУР ако се не предузму санационе мјере или ако се исте предузму, а дужник ипак није у могућности да трајније испуњава обавезе које се подмирују из његовог дохотка или уколико се у поступку ликвидације утврди да су се стекли услови за отварање стечаја.

Принудно поравнање је мјера спречавања престанка ОУР. Кад се у стечајном поступку утврди да постоје услови за принудно поравнање, позива се дужник да поднесе свој приједлог за исто. Он може понудити исплату 50% потраживања у року од 1 године, 60% у року од 2 или цјелокупна потраживања у року од 3 године.

Да ли се обавеза опроштена дужнику у стечају може сматрати натуралном облигацијом? Питање је интересантно стога што по окончању стечајног поступка, по правојности рјешења стечајног вијећа о окончању стечаја (које се објављује у Службеном листу СФРЈ) престаје постојање ОУР као правног лица. Мислим да је овдје натурална облигација немогућа. Облигациони однос је однос између субјеката и то такав да из њега произилази за једног какво право, а за другог обавеза. У стечајном поступку може бити опроштена обавеза дужнику, али он од тога не може имати користи, већ само стечајни повјериоци, јер ОУР свакако престаје да постоји завршетком стечајног поступка.

У случају принудног поравнања, стање је другачије. Дугогодишњи пословни партнери и друге ОУР које имају интерес ће свакако настојати да помогну да дође до консолидације ОУР која је доспјела у тешко стање, па му могу због тога опростити обавезу. На овај начин се чини услуга дужнику и то је у складу са добрим пословним обичајима. Када се дужник „опорави“, за њега ће постојати обавеза да опроштено врати, иако неутужива. Враћањем опроштеног поново се успоставља нарушени углед

ОУР и широко отварају врата за даље пословање са повјериоцима који су у поступку принудног поравнања дуг опростили.

а) Остали случајеви

У разним изворима могу се наћи и други случајеви натуралних облигација као:

- 1) обавеза издржавања између сродника гдје нема законске обавезе издржавања,
- 2) опроштај дуга,
- 3) обавеза из уговора који закључи пословно неспособно лице у своју корист, а дође до поништења уговора.

Сматрам да би проширење могућих случајева натуралне облигације са ова три, одговарала теорији моралних дужности и да то за наше право није прихватљиво,⁵ иако је могуће да се *in concreto* појави натурална облигација и ван четири наведена типа, али би то свакако били ријетки изузеци.

ПРЕТВРАЊЕ НАТУРАЛНЕ ОБЛИГАЦИЈЕ У ПОТПУНУ И ЗАКЉУЧАК

У теорији, а и у пракси претварање натуралне облигације у потпуну представља спорно питање. Прво, да ли је ово уопште могуће и друго, ако је могуће, којим правним средствима. Преовлађује мишљење да је могуће претварање натуралне облигације у потпуну, али не код свих типова. Тако нпр., код застарелих облигација могућа је ситуација да се дужник протеком застарелог рока може одрећи застарјелости (чл. 365. 300). Оваква натурална облигација се може претворити у потпуну давањем залога и јемства, као и признањем (чл. 366. 300), али не и новацијом. Новација постоји када се повјерилац и дужник сагласе да постојећу обавезу замјене новом (и ако нова обавеза има различит предмет или различит правни основ), што значи да до новације може доћи само онда када су у питању потпуне облигације (тј. утуживе), а не у случају постојања једне натуралне и једне потпуне. На ово упућује и одредба чл. 351. ст. 1. 300, по којој је новација без дејства, ако је ранија обавеза већ уташена (нпр. код застарјелости).

Код облигације која је непотпуна услед недостатка форме *ad probationem*, може доћи до настанка потпуне облигације ако јој се да потребна законска форма.

⁵ Др Стеван Јакшић: „Остале природне облигације у нашем праву се не би могле утврђивати, јер би се иначе заобишао законски пропис, а заобилажење закона је противно нашој законитости.” *Op. cit.* страна 44 (Јакшић наводи случајеве као под а), б) и в). Случај под б) је могућ и не противи се нашем јавном поретку; он је у складу са начелом узајамности и солидарности.

У осталим случајевима натуралних облигација не постоји могућност настанка потпуне облигације.

Институту натуралне облигације се у различитим историјским раздобљима и правним системима придавао већи или мањи значај, а правни теоретичари када спомињу овај институт, обично то чине спорадично и узгредно, када говоре о карактеристикама облигационог односа или о врстама облигације. Иако је сигурно да се овај институт у пракси не јавља тако често, обзиром да су основна начела понашања учесника облигационих односа начело савјесности и дужност испуњења обавеза, а закон ова начела штити могућношћу остварења права из облигационог односа путем суда, ипак постоје ситуације када може доћи до појаве овога института у пракси. Управо зато и познавање института натуралне облигације није само од пуког теоријског значаја.

ЛИТЕРАТУРА

Проф. др Богдан Лоза: *Облигационо право — општи дио*, Дом штампе, Зеница, 1981.

Др Маријан Хорват: *Римско право*, „Школска књига“, Загреб, 1980.

Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, II том, НИУ Сл. лист СФРЈ, Београд, 1978.

Др Стеван Јакшић: *Облигационо право*, „Веселин Маслеша“, Сарајево, 1960.

Иван Кркљуш

ЈЕДАН ЗАКОН ЧЕКА ПРИМЕНУ

Обично пракса чека законе. Овде је обрнуто: Закон постоји, а пракса — чека.

Реч је о Закону о сусвојини на стану — у даљем тексту Закон — који је објављен у Службеном листу САП Војводине у броју 28. од 22. децембра 1980. године.

У свега 17 чланова — с тим што је последњи одредба о ступању на снагу — Закон даје читав низ нових и оригиналних решења, веома актуелних, али, истовремено, и отвара, ако не више, оно сигурно исто толико правних дилема, јер на стану прокламује друштвену својину и право својине у идеалним деловима, као посебни облик сусвојине. Све то у време када је Закон о основним својинско-правним односима дао само основне пропозиције права својине, када СР Србија припрема Закон о праву својине и другим стварним правима, и када Савезни Закон о својини на деловима зграда није позитивни законски пропис, али се примењује.

Закон најнепосредније задире у категорије стамбеног законодавства у коме станарско право преплиће са правом својине односно са правом закупа.

Но, сматрамо да ове дилеме — које овако, само споменуто, и не личе на неки проблем — нису препреке за примену Закона. За сада је више, а можда и искључиво, разлог у обавези организација удруженог рада — друштвених правних лица — да услове за стварање тога „посебног облика сусвојине“ утврди самоуправним општим актом у складу са законом. Поред тога, а на основу услова из самоуправног општег акта, обавезно је закључити уговор између друштвеног правног лица и физичког лица којим се регулишу услови под којима се удружују средства за куповину будућег стана, односно под којим се условима купује идеални део стана, или врши замена.

Већ је речено да је Закон кратак. То нам даје храбрости да га цитирамо у целости. Током излагања мораћемо се, понекад и више пута, враћати на поједина законска решења, упоређивати их са другима, тако да би парцијално цитирање закон-

ских одредби створило непрегледност и ометало праћење једног прописа који још није постао свакодневица правника практичара.

ЗАКОН О СУСВОЈИНИ НА СТАНУ

Члан 1.

На стану могу постојати друштвена својина и право својине у идеалним деловима, као посебни облик сусвојине, у случајевима и по условима утврђеним законом.

Члан 2.

Сусвојина, у смислу овог Закона, може настати:

1. Удруживањем личних средстава са друштвеним новчаним средствима ради изградње или куповине стана;
2. Куповином идеалног дела стана у друштвеној својини;
3. Разменом стана у својини за већи односно комфорнији стан у друштвеној својини; и
4. У другим случајевима предвиђеним законом.

Члан 3.

Радници, други људи и грађани, ради задовољавања стамбених потреба могу стећи право својине на посебном делу стана у друштвеној својини удруживањем личних средстава са новчаним средствима организација удруженог рада, других организација и заједница (у даљем тексту: друштвена правна лица) за изградњу или куповину стана, под условима и на начин утврђен самоуправним општим актом друштвеног правног лица, у складу са законом.

Члан 4.

Сусвојина може настати куповином идеалног дела стана у друштвеној својини:

1. кад носилац станарског права купи идеални део стана на коме стиче станарско право;
2. кад носилац станарског права купи део стана који користи; и
3. кад носилац станарског права доплати разлику између вредности већег односно комфорнијег стана који добија на коришћење и стана који размењује за такав стан.

Члан 5.

Сусвојина може настати разменом кад власник стамбене зграде и стана у својини споразумом са друштвеним правним лицем пренесе у друштвену својину своју стамбену зграду односно стан за већи односно комфорнији стан у друштвеној својини. Величина идеалног дела се утврђује сразмерно вредности стамбене зграде односно стана који је власник пренео у друштвену својину.

Члан 6.

Услови и начин куповине идеалног дела стана из члана 4. и размене стана из члана 5. овог Закона утврђују се самоуправним општим актом друштвеног правног лица које даје стан на коришћење, у складу са законом.

Члан 7.

Односи између друштвеног правног лица које на делу стана има право у погледу управљања, коришћења и располагања и радника, других радних људи и грађана који имају право својине на идеалном делу стана утврђују се уговором.

Уговор о удруживању средстава на основу кога настаје сусвојина у смислу члана 3. овог Закона садржи нарочито:

1. Величину, категорију и положај стана за чију се изградњу односно куповину удружују средства;
2. предрачунску вредност стана и удео личних средстава; и
3. износ, рок и начин удруживања средстава.

Уговор о куповини идеалног дела стана на основу кога настаје сусвојина на стану у смислу члана 4. односно размена из члана 5. овог Закона садржи нарочито:

1. податке о стану на чијем се делу заснива право сусвојине односно о стану који даје у размену;
2. вредност стана и вредност његовог идеалног дела који се купује односно вредност стана који се размењује и однос тих вредности изражен у процентима; и
3. услове, начин и рок за извршавање уговора.

Члан 8.

Сусвојина на стану по овом закону може настати ако вредност идеалног дела стана на којем се заснива право својине износи најмање 25% укупне вредности стана.

Укупном вредношћу стана у смислу става 1. овог члана, сматра се прометна вредност утврђена по прописима о промету непокретности.

Члан 9.

Новчана средства која се по настајању сусвојине на стану остваре код друштвеног правног лица које на делу стана има права у погледу коришћења, управљања и располагања могу се користити само за задовољавање стамбених потреба.

Члан 10.

Власник идеалног дела стана може откупљивати тај стан у идеалним деловима док га у целости не стекне у својину, под условима и на начин утврђен самоуправним општим актом друштвеног правног лица, у складу са законом.

Члан 11.

У погледу управљања и располагања станом чији је део у друштвеној својини, радници и други радни људи у друштвеном правном лицу имају права и обавезе сразмерно делу стана који је друштвено средство у друштвеном правном лицу.

Власник идеалног дела стана, као корисник стана, има положај, права и обавезе носиоца станарског права на делу стана у друштвеној својини, уколико овим законом није другачије одређено. Када надлежни орган односно суд утврди да су испуњени услови за престанак станарског права сопственику идеалног дела стана по Закону о стамбеним односима, на захтев друштвеног правног лица суд ће у поступку развргнућа имовинске заједнице продајом стана као празног, наредити истовремено и испражњење тога стана.

Члан 12.

Идеални део стана на коме постоји право сусвојине може се наслеђивати.

Наслеђивањем идеалног дела стана не дира се у право лица која користе тај стан по прописима о стамбеним односима.

Члан 13.

Власник идеалног дела стана, као корисник стана, сразмерно своме власничком делу, учествује у трошковима инвестиционог одржавања стана и заједничких делова зграде и текућег одржавања заједничких делова зграде у којој се налази стан, према уговору закљученом са Самоуправном интересном заједницом становања, а за део стана у друштвеној својини плаћа станарину и одговарајући део накнаде за коришћење и одржавање заједничких просторија и уређаја у згради.

Члан 14.

У случају продаје сувласничког дела стана, остали сувласници имају право прече куповине, на начин и под условима под којима се остварује право прече куповине на идеалним деловима стана по прописима о промету непокретности

Члан 15.

Власник најмање три четвртине вредности стана, као корисник тога стана, може без сагласности друштвеног правног лица које на делу стана има права у погледу управљања и располагања уз пренос права својине на делу стана пренети и права у погледу коришћења стана или заменити стан за други стан у друштвеној својини или за други стан на коме постоји право својине.

Члан 16.

Лице које користи стан у својини, а није власник дела стана, на делу стана који је у друштвеној својини има станарско право, а на делу стана на коме постоји право својине има право закупа.

У погледу права и обавеза лица из става 1. овог члана, сходно ће се примењивати одредбе Закона о стамбеним односима које се односе на права и обавезе носиоца станарског права.

Накнада за коришћење стана из става 1. овог члана плаћа се у висини станарине која би се плаћала за тај стан да се цео користи по уговору о коришћењу стана са станарским правом.

Члан 17.

Овај Закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу САН Војводине“.

Етажна својина

Закон ћемо, за који тренутак, оставити по страни и искористити прилику да скренемо пажњу на неке моменте везане за етажну својину.

Сусвојина је категорија у којој титулари, у погледу предмета својине, егзистирају у сфери *неопредељености*, без обзира на обим тога учествовања, тј. без обзира на величину сувласничког дела.

Према томе, и поред чињенице што се у режиму неопредељености својине титулари могу споразумети како да користе ствар у сусвојини, нити они, као титулари, нити објект, као

предмет својине, не мењају својство. И даље остаје тзв. „идеална“ својина.

Тек када се идеална својина претвори у „реалну“, тек када се обим права изједначи са обимом предмета, присуствујемо својини на тачно опредељеној ствари. Таква својина, када су у питању зграде, и тамо где је то могуће, појављује се као етажна својина.

Етажна својина је у нашем правном систему имала веома осцилаторни третман. Одмах после ослобођења забрањена, пробијала се логиком животне нужности — кроз конфискацију, национализацију, експропријацију — и постепено освајала право грађанства, да би се кроз Закон о својини на деловима зграда коначно афирмисала.

Свој потпуни тријумф, да тако кажемо, етажна својина добила је масовном изградњом великих стамбених четврти по градовима широм земље. То је, истовремено, и период регулисања ове материје од стране република и покрајина.

Позитивни прописи

Основни пропис — Закон о својини на деловима зграда, Сл. лист СФРЈ, бр. 43/65 и 57/65 — примењује се до доношења покрајинског прописа „привремено“, тј. „најкасније до 31. XII 1974. године“, али је та привременост присутна и данас.¹

Начелне одредбе, без нарочитог значаја за практичну примену, садржи и Закон о основним својинско-правним односима који у члану 18. нормира да „У случајевима и под условима одређеним законом може постојати право својине на стан и пословну просторију као посебни део зграде“. Интересантан је такође, али опет као „основни“ члан 17. истог Закона који каже:

„У случајевима и под условима одређеним законом сусвојина постоји и на неподељеној ствари чији је део у друштвеној својини, а на делу постоји право својине.“

Без могућности да улазимо у приказ и оцену, овде само напомињемо Закон о својини на деловима зграда СР Македоније и Закон о правима на деловима зграда СР Словеније.

Можда ће се у време објављивања овог чланка и Нацрт закона о праву својине и другим стварним правима СР Србије — који садржи веома обимно поглавље од двадесет чланова о праву на посебним деловима зграде — појавити као позитивни законски пропис.

Ови прописи ће нам помоћи да се лакше снабемо у материји коју испитујемо.

¹ Види члан 2. Закона о изменама и допунама Закона о примени одговарајућих републичких закона у области друштвено-политичког система и другим областима после 31. XII 1972. године, Сл. лист САП Војводине.

Из сусвојине смо побегли у етажну својину, а сада се, поново, из етажне својине расплићавамо у сусвојини: етажна сусвојина. Да ли се, помало, вртимо у кругу, или смо се вратили корак назад.

Ни једно, ни друго.

Уосталом, све ово само изгледа као ново. Када власник етажног стана умре, стан и даље остаје етажни, али када га сукцесори наследе, он није више у етажној својини, него у етажној сусвојини. То значи, није у питању никакав изузетак, напротив, могло би се рећи да је то правило, тим пре што су купци етажних станова, веома често, брачни другови, и већ у старту присуствујемо стварању етажне сусвојине.

Међутим, много рећи су били случајеви сусвојине између етажног права својине и етажне друштвене својине. То су махом били случајеви када један од етажних сувласника изгуби својину услед дисквалификације: конфискације, национализације и сл. Ти случајеви су стварани „невољно“, изван сусвојинских релација, без „мотива“ да се успоставе сусвојинске релације, они су пре биле последица неке друге правне ситуације, него повод и средство за остварење одређених друштвених интенција.

Пре но што се вратимо на Закон и пређемо на његову анализу, потребно је рећи још неколико речи о праву својине и о друштвеној својини.

Право својине

Приказ генезе права својине био би од интереса када овај рад не би имао чисто практичну намену. Овде је довољно рећи само то: да право својине у нашем позитивном праву, с обзиром на овлашћења, не одступа од класичног модела својине.

„Власник има право да своју ствар држи, да се њоме користи и да њоме располаже у границама закона“ — члан 3. став 1. Закона о основним својинско-правним односима.

То је, у ствари, формула римске својине — *uti, frui* и *abuti* — с тим што је *usus* право економске употребе ствари, *fructus* овлашћење власника да из ствари користи плодове, а једино је *abusus* неограничено располагање стварју, сведен само на право располагања, *ius disponendi*, дакле на такво располагање које није неограничено.

Ако знамо да римског, неограниченог располагања одавно нема у савременим правним системима, онда је јасно да је у питању корекција коју је донела неминовност савременог начина живота, а не специфичност наше концепције права својине.

Уосталом, ограничења и прва два атрибута права својине, фиксирана су у члану 4. и 5. малопре цитираног Закона.

Ноторно је, али је за овај рад од посебног интереса, напоменути да се на ствари на којој постоји право својине може засновати право службености, право залоге, право стварног терета — члан 6. став 1. Закона о основним својинско-правним односима.

Поред тога, грађанин може породичну стамбену зграду односно стан као посебни део зграде, користити поред задовољења личних и породичних потреба, и за стицање дохотка под условима одређеним законом — члан 9. истог Закона.

За наше интересовање потребно је напоменути још и то да се право својине стиче, поред осталог, и одржајем — члан 21 — као и то да право својине на плодове које ствар даје припада власнику ствари — члан 27. Закона о основним својинско-правним односима.

Друштвена својина

Друштвена својина није спецификум само с обзиром на титулара. Да је то тако, добар део овога чланка, био би куцање на отворена врата. Иако је ту, недавно, било речи о овој проблематици, поново се враћамо на ову тему, јер су право својине и друштвена својина коегзистентне на једном тако виталном објекту као што је стан.

У почетку, у првој фази социјалистичког развоја код нас, у фази тзв. административног управљања, јавља се државна социјалистичка својина чији је носилац држава, а главна трансмисија државна привредна предузећа. Ова су, на државној својини имала право управљања.

Први период самоуправљања трансформише државну у друштвену својину, као друштвено-економски и правни однос, да би та еволуција, почев од 1950. године, па преко Устава из 1963. и 1974. године добила своју пуну афирмацију у негацији било којег својинско-правног монопола и постала централни део нашег уставног поретка. „Нико нема права својине на друштвеним средствима за производњу...” каже Устав, а да би се избегла свака дилема и да би се недвосмислено маркирало ово начело, Устав даље каже: „Нико — ни друштвено-политичка заједница, ни организација удруженог рада, ни група грађана, ни појединац — не може ни по каквом својинско-правном основу присвајати производ друштвеног рада, ни управљати и располагати друштвеним средствима за производњу и рад нити самовољно одређивати услове расподеле” — Устав СФРЈ — Основна начела, III, ст. 4.

Јасно је да Устав искључује сваку могућност експлоатације по основу права својине, лишивши својину правне експлоатационе компоненте. Ради тога је — друштвено и политички — и неодржив појам право друштвене својине, него је ова категорија добила назив: друштвена својина. Није, дакле, било довољно

уместо приватног права својине конституисати државно право својине, па да се елиминишу могућности експлоатације, било је нужно дисквалификовати и само право својине.

Економску функцију друштвене својине врше радне организације путем права коришћења.

Како друштвена својина није монопол, на њој се не може ни стећи било какав монопол. То значи да се друштвена својина, путем одржаја, не може трансформисати у право својине, нити се на друштвеној својини може конституисати право службености, *право* стварног терета, или *право* залогa.

О овим питањима говорићемо детаљније у одељку о теретима.

Постоје и друге специфичности, али у сферу нашег интересовања улазе пре свега оне компоненте које ће бити релевантне за сусвојину на стану.

Сусвојина друштвене својине и права својине

Код сусвојине на стану егзистираће ове две својине с тим што ће, по логици саме концепције стана и становања, тежити или да се прожимају, или да једна на другу бацају своју сенку. Ово без обзира који ће проценат, величина сувласничког дела, бити у питању, иако ће и овај моменат, у неким ситуацијама бити релевантан.

Не треба ниједног тренутка губити из вида да се ова сусвојина базира на једном специфичном облику својине: на етажној својини која је произашла из једне раније сусвојине и представља предметно опредељење.

Тек сада нам је близак смисао члана 1. Закона који каже да су идеални делови друштвене својине и идеални делови права својине на стану *посебни облик сусвојине*.

Да је још указано да је реч о привременој сусвојини, односно да је наглашена друштвено-економска сврха Закона којим се стимулише ангажовање личних средстава ради обезбеђења услова за бржу и ефикаснију стамбену изградњу, те да, према томе, ова сусвојина нема тенденцију трајања, него, напротив, прелазни али неминовни карактер, онда би овај члан — ионако капиталан — постигао своју пуну правну и друштвену ефикасност.

Истина, постоји одредба — члан 10. Закона — која говори о привремености и тенденцији ликвидације овог „посебног облика сусвојине“, указивањем да „власник идеалног дела стана може откупљивати тај стан у идеалним деловима док га у целини не стекне у својину...“ Међутим, формулација је непрецизна тако да се не види ко — да ли само један, или оба сувласника — могу откупљивати „стан у идеалним деловима“. По томе што је реч о стицању својине на стану у целини, не, дакле, на праву својине или друштвене својине, могло би се закључити да то право имају оба сувласника — при томе увек мисли-

мо на физичко лице односно на друштвено правно лице — што је, сматрамо, ван законских интенција, јер је тенденција да се откуп врши ка праву својине, а не обрнуто.

Уосталом, сада је време да кренемо редом, онако како је то и Закон учинио.

Облици сусвојине

Сусвојина се, према Закону, може креирати: удруживањем средстава ради изградње односно куповине стана, дакле куповином будућег стана, затим куповином идеалног дела стана који се већ налази у друштвеној својини, и коначно, разменом већ готовог стана односно зграде за већи или комфорнији у друштвеној својини.

Услови за то стицање фиксирани су у члановима 2, 3, 4. и 5. Закона и не захтевају посебну анализу.

У члановима 3. и 4. реч је о новчаним средствима која се трансформишу у идеални део стана, а у члану 5. вредности која се изражава у већ постојећем стану или згради. Ова последња ситуација може изазвати извесне дилеме. Код новчаних средстава, све је евидентно: фиксирана је величина стана, његова категорија, положај, предрачунска вредност, удео личних средстава итд., па је одредаба члана 7. став 1. и 2. са тачкама 1, 2. и 3. јасна. Исти је случај када се у размену даје стан на коме постоји станарско право, за већи стан, уз доплату идеалног, већег дела. Међутим, када се даје стан односно зграда на којима је постојало право својине, за већи или комфорнији стан на коме ће се засновати сусвојина, онда се поставља, пре свега, питање да ли та зграда односно тај стан мора бити усељив или неусељив. Није само у питању процена, јер су вредности различите, реч је о суштини ствари. На мала врата могло би ући безброј веома рафинираних злоупотреба. Закон о томе не говори ништа, каже само да „... сусвојина може настати разменом када власник стамбене зграде и стана у сусвојини споразумом са друштвеним правним лицем пренесе у друштвену својину стамбену зграду или стан...”

Сматрамо да неусељиви станови односно зграде не би могле бити предмет размене у смислу члана 5. Закона, па према томе ни основ за стицање сусвојине.

Поставља се питање да ли то могу бити делови стана или зграде.

На први поглед може се учинити да је Закон категоричан у правцу негативног одговора, јер каже: стамбена зграда односно стан. То је потпуно логично, јер се тиме избегава двојна сусвојина, и на стану односно згради која је предмет размене. Међутим, ако су стан односно зграда, већ у моменту размене једним делом у друштвеној својини, сматрамо да такав стан и зграда могу бити предмет размене, јер би се тиме на размењеним

становима конституисала друштвена својина у целости. Поред тога, не видимо никакве препреке ако би се део зграде — реч је о породичним стамбеним зградама, јер само оне могу бити у режиму права својина — која има два стана пренео у друштвену својину. Ово тим пре што би се тај сувласнички део могао веома једноставно трансформисати у етажну својину.

Услови заснивања сусвојине

Претходно излагање анализирано је односе под којима се заснива сусвојина. Сада ћемо испитати услове, боље рећи, основни услов, без кога нема сусвојине.

У питању је вредност стана од најмање 25% од укупне вредности стана — члан 9. Закона.

Закон не говори на чијој страни ова вредност мора постојати, тј. да ли овим процентом мора бити заступљена друштвена својина, или право својине, па се мора узети да је овај удео објективна вредност и да није везана за субјективитет. Сматрамо такође да на страни физичких лица може бити сусвојине — брачни другови, на пример — тако да ови, заједно, морају имати најмање 25% вредности стана. Но, не видимо никакве препреке да се и друштвена правна лица, заједно, не легитимишу са одређеним процентима, јер неће бити редак случај да се две радне организације, решавајући стамбене проблеме својих радника — једна мужа, а друга жене — уђу у аранжман свака са одређеним процентом вредности које би се заједно уклопиле у законске пропозиције.

Шта ће се, ипак, десити ако проценат буде мањи од 25%? Закон је категоричан, или, боље речено, јасан, али у томе инсистирању не иде до краја. Закон каже да „... Сусвојина на стану по овом Закону може настати ако вредност идеалног дела ... износи најмање 25% укупне вредности стана“. Ако се сусвојина креира са мањом вредношћу, уговор остаје, барем га овај Закон не дисквалификује. То значи да би тако креирани уговор важио, али не по „овом закону“, него по општим начелима грађанског права. Овај флексибилан став Закона није случајан. У члану 10. Закон прописује „да власник идеалног дела стана може откупљивати тај стан у идеалним деловима, док га у целости не стекне у својину...“, што значи да би у моменту када се вредност делова уклопи у проценат од 25% сусвојина на стану настала „по овом закону“, дакле, постала би пуноважна.

Ради тога сматрамо да би такав уговор могао бити предмет условног уписа у земљишне књиге, тим пре што би се у уговор могла фиксирати и одредба о сукцесивној куповини одређеног процента сувласничког дела.

Закон прописује да ће се услови за настајање сусвојине регулисати самоуправним општим актом друштвеног правног лица, а односи поводом настале куповине, уговором. Јасно је да и један и други, морају бити „...у складу са законом”.

Оквире самоуправног општег акта дао је Закон, па ће се један део одредаба Закона неминовно морати уградити у овај акт друштвеног правног лица. У случајевима где су норме континентне, неће се појавити никакав посебни правни проблем, али тамо где су решења остављена на диспозицији друштвеног правног лица, може доћи до тешкоћа, у том смислу што би неадекватна решења могла изазвати читав низ негативних последица које би се могле показати и као негација принципа ради којих је Закон и донет.

Одмах је потребно напоменути да би овај самоуправни општи акт морао бити даља разрада већ постојећих самоуправних аката о расподели станова, и да би његово доношење неминовно отворило потребу измена и допуна постојећих. Сматрамо да нема никакве препреке да то буде јединствени самоуправни општи акт, с тим што би материја из Закона неминовно морала бити регулисана као посебно поглавље.

Ово ради тога што је неопходно изнијансирати питања ко ће, када, под којим условима и у коме обиму, имати право да удружује своја лична средства са новчаним средствима друштвеног правног лица, разрадити како критерије стамбених потреба, тако и проблематику „задовољења” стамбених потреба, јер су оба појма доступна грађанима, будући да се стамбена потреба може задовољити, у зависности од усвојеног решења, различитим становима како по обиму, тако и по квалитету. Потребно је, даље, регулисати шта се сматра личним средствима, да ли ту долазе само уштећена средства, или и она обезбеђена кредитом, да ли само путем кредитне установе, или и путем радне организације итд., итд.

Још је шире подручје интерне регулативе када се разрађују питања везана за размену стана или стамбене зграде за већи односно комфорнији стан на коме се заснива сусвојина. Сматрамо да би ове одредбе требало доносити уз обавезну консултацију грађевинског стручњака. У тим случајевима потребно је разрадити правну и стамбену судбину зграде која постаје друштвена својина, на којој друштвено правно лице стиче право коришћења. Шта радити и како поступити са таквом зградом, коме је дати на управљање, коме на одржавање, јер иста, по сили закона, не улази у стамбени фонд који одржава Самоуправна интересна заједница за становање.

Могу изазвати и многобројне дилеме и одредбе којима се детаљно прецизирају услови када носилац станарског права доплати разлику између вредности већег односно комфорнијег стана који добија на коришћење и стана који размењује за та-

кав стан. Шта је, у конкретном случају, предмет размене? Ако је друштвено правно лице које врши размену истовремено и ранији давалац стана на коришћење, ствар је јасна. Међутим, ако је давалац стана на коришћење неко друго правно лице, у однос, неминовно, морају ступити и трећи субјекти. У таквим случајевима, по правилу, долази до колизије интереса. За решење таквог проблема, морају се консултовати и уграђивати и одредбе из других законских прописа.

Навели смо само неколико проблема не тражећи најкомпликованије.

Како се ради о стицању и отуђењу друштвене својине, сматрамо да би овај самоуправни општи акт могао бити презентиран правобраниоцу ако не на одобрење, оно свакако на оцену и стручно мишљење.

Уговор

Од квалитета самоуправног општег акта зависиће, у мноме, и квалитет уговора. Садржину уговора одређује члан 7. Закона. Јасно је да се и у осталим законским одредбама налази материја која, разрађена, треба, — а негде и мора — ући у уговор. Међутим, да и у овом поглављу не бисмо наводили примере, потребно је указати, генерално, на исту проблематику коју смо анализирали у претходном поглављу.

Ипак је, у вези уговора, неопходно указати на неколико момената.

Закон прописује услове под којима се стиче и под којима се губи друштвена својина. Закон предвиђа оригинални и деривативни начин стицања. Први начин је везан за куповину дела стана, још неизграђеног, или новог, а други за трансформацију права својине у друштвену својину, што је без утицаја. У оба случаја се стиче друштвена својина и у оба случаја на овој својини право коришћења стиче друштвено правно лице.

Код отуђења друштвене својине ствар стоји другачије. Друштвена својина, отуђењем постаје *право својине*. Ту долази до обрнуте трансформације. Не отуђује се, дакле, право коришћења. Јасно је шта хоћемо да кажемо. Друштвено правно лице не може отуђити *друштвену својину*, јер је њему таква диспозиција недоступна. Оно располаже само са правом коришћења и то право може пренети. Међутим, на кога? На физичко лице сигурно не. Једино могући пренос права коришћења је на друго друштвено правно лице. Отуђењем друштвене својине у корист физичког лица, отуђује се, аутоматски, и право коришћења.

Шта све то значи. Јасно је да уговор којим се отуђује друштвена својина у корист физичког лица мора бити сачињен од стране представника друштвено-политичке заједнице, правобраниоца, с једне стране и представника друштвеног правног лица с друге стране, као *јединствене странке*. Друга уговорна страна је физичко лице.

Пракса се, нажалост није кретала у том правцу. Судовима је, за укњижбу, била довољна овера потписа представника друштвеног правног лица и ститеља. А видели смо, друштвено правно лице је било само титулар права коришћења које право не може преносити, самостално, на физичко лице.

Судови су тражили интервенцију, или присуство, правобраниоца у једном другом случају. Када друштвено правно лице купује право својине од физичког лица. У тим случајевима је захтевано — а то је, уосталом, пропис — да уговор о купопродаји буде презентираан правобраниоцу, ради оцене да ли се друштвена средства плаћена за некретнину покривају еквивалентном вредношћу некретнине. Међутим, то није оно о чему расправљамо. Овде је у питању један вид друштвене контроле располагања друштвеним средствима.

Наша анализа је сасвим принципијелног значаја. Чак када би, за тренутак, и занемарили горе изнете принципе, и када бисмо прихватили да друштвеноправно лице може пренети право коришћења физичком лицу, то право се никада не би могло трансформисати у право својине.

Јасно је да у овом правцу мора доћи, не до промене праксе, већ до успостављања законитог поступања.

Из изложеног је више него јасно да и самоуправни општи акт, и уговор, представљају веома важне инструменте правилне примене не само овог Закона, него и Закона о радним односима, односно Закона о стамбеним односима чије се одредбе морају, не само имати у виду, него до крајности поштовати.

Ради тога ни један ни други, ни самоуправни општи акт, ни уговор, не смеју бити „преписани“, не могу бити преузети из тзв. „ресавске школе“ угледних образаца, него морају бити састављени крајњим креативним напорима стручњака који познају комплетни правни и самоуправни механизам нашег друштва. Од тога ће зависити да ли ће Закон добити пуни друштвено-економски смисао и афирмацију коју је законодавац имао у виду.

Сусвојина и станарско право

„Власник идеалног дела стана, као корисник тога стана, има положај, права и обавезе носиоца станарског права на делу стана у друштвеној својини...” — члан 11. став 2. Закона.

„Лице које користи стан у сусвојини, а није власник дела стана, на делу стана који је у друштвеној својини има станарско право, а на делу стана на коме постоји право својине има право закупа.”

„У погледу права и обавеза лица из става 1. овог члана сходно ће се примењивати одредбе Закона о стамбеним односима које се односе на права и обавезе станарског права” — члан 16. став 1. и 2. Закона.

Само нас заједнички поднаслов упућује да ове две варијанте расправимо у једном поглављу, будући да су у питању две различите правне ситуације. Одмах треба рећи да се наше анализе неће везивати за измене и допуне Закона о стамбеним односима које су уследиле 23. јуна 1981. године, јер су оне уследиле после доношења овог Закона.

Најпре ћемо размотрити прву варијанту.

Власник стана је пре 18. новембра 1974. године — доношење новог Закона о стамбеним односима — био истовремено и носилац станарског права. Сада је право својине „прогутало” то *ius gentis* стварно-лично право. Власник стана, када у њему станује „испада” из стамбено-правне регулативе.

Законом се то својство мења. Он, власник, на своме сувласничком делу стана има „апсолутно право”, а на делу стана на коме је сувласник друштвено-правно лице, има станарско право. Али који је то његов сувласнички део, а који је део друштвеног правног лица? Сусвојина је, као што знамо, неподељени и неопредељени део *права* на једној ствари, а не и фактичке власти на тачно опредељеном делу ствари, у конкретном случају стана. Према томе, лице које користи стан, не зна који је део стана његова својина, или његово право својине, а који је део друштвена својина. То значи да је неадекватна законска формулација да лице које користи стан у сусвојини „...има положај, права и обавезе носиоца станарског права на делу стана у друштвеној својини...” јер такав део стана, једноставно, не постоји. Нема *дела стана у друштвеној својини*, постоји само део друштвене својине на стану, али никако не постоји, понављамо, део стана у друштвеној својини. То може имати и друге грађанско-правне реперкусије, али нас овога момента интересују само оне везане за стан.

Закон каже:

„...Кад надлежни орган, односно суд утврди да су испуњени услови за престанак станарског права сопственику идеалног дела стана по одредбама Закона о стамбеним односима, на захтев друштвеног правног лица суд ће у поступку развргнућа имовинске заједнице продајом стана као празног наредити истовремено и испражњење тога стана” — члан 11. став 2. *in fine* Закона.

Из цитираног члана произилазе следећа материјално-правна и процесно-правна питања:

1 — ко је легитимисан за вођење поступка да се утврди да ли су испуњени услови за престанак станарског права по одредбама Закона о стамбеним односима, будући да Закон утврђује само легитимацију за захтев за развргнуће,

2 — када је реч о судској одлуци, каква је одлука у питању, јер знамо да „према одредбама Закона о стамбеним односима” таква одлука није предвиђена,

3 — шта се подразумева под „условима за престанак станарског права“, да ли су у питању *сви услови*, дакле и онда када се понуди одговарајући стан, да би се уселио, на пример, други радник друштвено-правног лица, или само они услови који настају услед дисквалификације,

4 — однос отказа уговора о коришћењу стана — као једином инструменту за престанак станарског права према Закону о стамбеним односима — и тужбе за утврђење,

5 — однос права прече куповине и развргнућа путем продаје усељивог стана, и питање вредности стана: усељивог или неусељивог,

6 — питање сувласника у односу на које није било утврђења — брачни друг као сувласник — „да су испуњени услови за престанак станарског права“.

Одговори су могући, али су, исто тако, могућа и накнадна питања. Међутим, убеђени смо да је питања кудикамо лакше постављати. Када бисмо покушали са одговорима и на ово мало питања, било би потребно знатно више и простора и нових елемената који би неминовно проширили тему.

Уосталом, у овом одељку остајемо у обавези да кажемо неколико речи и о „лицу које користи стан у сусвојини, а није власник дела стана ...“

И такво лице ће имати специфични правни положај, јер ће у односу на део стана бити носилац станарског права, а у односу на „други“ део стана у третману уговора о закупу, с тим што ће се и на рачун закупа сходно примењивати одредбе које важе за станарско право.

Шта ту важи, шта се дерогира, шта се, и како трансформише, остаје да се дубоко размисли. Ради тога је боље остати само код питања и пожелети пракси добре дане са жељом да одговоре да што брже и што ефикасније.

Сусвојина на стану и дисквалификација

Закон не говори о правним последицама, с обзиром на стан, разведених брачних другова. Већ смо рекли да ни ми, овде, нећемо улазити у ову проблематику с обзиром на новеле Закона о стамбеним односима од 23. јуна 1981. године. Ипак, морамо питати да ли ће се и овде, у склопу Закона, примењивати искључиво одредбе Закона о стамбеним односима, или и одредбе овог Закона. Ако су оба брачна друга сувласници у једнаким деловима са друштвеним правним лицем може се поставити питање станарског права, дисквалификације по Закону — члан 16 — бракоразводне дисквалификације, већих стамбених потреба, принудне продаје, првокупа ...

Када смо већ код дисквалификација — Закон о томе ништа не говори — поставља се питање да ли се самоуправним општим актом може регулисати, и са каквим изгледима на ефикасност,

питање када раднику престане радни однос услед дисквалификације, и какве то реперкусије може имати на даљу егзистенцију сувласништва.

Јасно је да је код решавања стамбеног проблема радника, на начин и у оквирима Закона, критериј морао бити и положај радника у радној организацији, како с обзиром на послове које обавља, тако и с обзиром на остале позитивне околности релевантне за радну организацију. Ако све то, накнадно, отпадне кривицом радника, било би сасвим логично да се у таквим случајевима, на један одлучнији начин развргне имовинска заједница на стану, да се на тај начин одједном, рецимо, врате не-исплаћене рате кредита и сл.

Сусвојина на стану и наслеђивање стана

Наслеђивањем идеалног дела стана јавља се једна нова компонента у погледу могућности развргнућа имовинске заједнице путем продаје стана. Пробија се баријера у којој само друштвено правно лице може тражити продају празног стана када надлежни орган или суд утврди да су испуњени услови за престанак станарског права. Сваки сувласник, поготово онај који није у стану, може, по општим прописима тражити деобу ствари. „Сувласник има право да у свако време захтева деобу ствари...” — члан 16. Закона о основним својинско-правним односима.

Према томе, не постоји никаква препрека да се стан прода и да цивилна деоба постане инструмент ликвидације сусвојине на стану. Међутим, не стоји ни препрека да се продаја захтева путем суда у извршном поступку и да се сувласник, у томе поступку — дужник, истина мало посредним путем, из стана исели. Одмах ћемо видети како.

Члан 185. Закона о извршном поступку гласи:

„Дужник који као сопственик станује у продатој породичној стамбеној згради или стану задржава право да и даље ту станује.

У случају продаје породичне стамбене зграде, односно стана у коме дужник станује, за односе купца и дужника важе одредбе прописане за односе између закупца, ако законом није друкчије одређено.”

Закон о стамбеним односима — чланови 69. до 74 — не даје закупцу никакве гаранције у погледу трајности.

Право прече куповине

Члан 14. Закона говори о праву прече куповине сувласника на начин и под условима под којима се остварује право прече куповине на идеалним деловима стана, по прописима о промету непокретности.

Такав пропис који би признавао право прече куповине сувласнику стана, колико нам је познато, САП Војводина, нема.

Закон о промету непокретности СР Србије и Закон о промету непокретности САП Косово, имају одредбу — у оба закона идентичну — да „идеални сувласници имају право прече куповине на идеалним деловима станова и пословних просторија”.

Закон о промету непокретности САП Војводине — Сл. лист САПВ 1/75 — међутим, право прече куповине стана креира само у корист носиоца станарског права и организације која управља становима у друштвеној својини, али ништа не говори о праву прече куповине у корист сувласника стана.

Ради тога се поставља питање да ли је Законом креирано право прече куповине сувласника сувласничког дела стана, и да ли је упућивање на прописе о промету непокретности везано само за рокове и услове понуде, или је то упућивање на прописе ван САП Војводине — Закон употребљава множину: „по прописима о промету непокретности”.

Тешко је, са апсолутном сигурношћу прихватити било које тумачење, али је сигурно да Закон, иако формулација члана 14. није најпрецизнија, прихвата начело по коме сувласници на стану имају право прече куповине осталих сувласничких делова. То је решење и правилно и логично, па је једно време и примењивано у нашој пракси као правно правило, али га је за дуже време суспендовала одлука врховног суда која је заузела супротну становиште. Сада, видимо, оно улази као законска одредба са пуним правом грађанства.

Замена стана сувласника

„Власник најмање три четвртине вредности стана... може без сагласности друштвеног правног лица... уз пренос права својине на делу стана пренети и право у погледу коришћења стана или заменити стан...” — члан 16. Закона.

Поставља се питање да ли то може урадити и власник који има мањи сувласнички део вредности стана. Без сагласности, сигурно не, али уз сагласност? Сигурно да може. Но, следеће је питање, да ли ће суд, својим решењем — према одредбама Закона о стамбеним односима — моћи супституисати сагласност ако је друштвено правно лице не буде дало, и да ли је ово *lex specialis* у односу на Закон о стамбеним односима. Сматрамо да јесте и да у таквим случајевима ни суд не би могао доносити решење о давању сагласности, јер за то не би били испуњени законски услови.

Подстанарски однос

„Подстанарски однос заснива се уговором између носиоца станарског права и подстанара” — члан 61. став 1. Закона о стамбеним односима.

„Подстанар има право да користи стамбене просторије одређене уговором о подстанарском односу у границама и на начин који су одређени тим уговором” — члан 62. став 1. ЗСО.

Значи да се подстанарски однос може засновати само између подстанара и носиоца станарског права. Када га заснива власник стана, то је уговор о закупу дела стана. С друге стране, друштвено правно лице — будући да није носилац станарског права — не може заснивати уговор о подстанарском односу.

Ипак је све, комплетан правни посао између подстанара и сувласника — уговор о подстанарском односу. Строго правно говорећи, то би у половини дела био уговор о подстанарском односу, а у половини уговор о закупу дела стана, па би и један део, половина — уколико је сусвојина једнака — подстанарске закупнине припадао друштвеном правном лицу. Међутим, све се то, барем теоретски, и у оним случајевима „чистог” станарског права, регулише фискалним инструментима.

Пракса је, разуме се, сасвим животна и далеко од ових теоретских мудровања, јер би подстанар, само када би трепнуо оком, видео свог правно-подстанарског бога.

Шалу на страну, али се, ипак, поставља питање на који начин друштвено-правно лице може утицати да сувласник не прими подстанара, на понашање подстанара, да ли понашање подстанара, у односу на стан, може довести до захтева да се стан користи тако да би могли бити испуњени услови за престанак станарског права, како се обезбедити од спречавања штете, или накнаде штете коју целом стану почини подстанар, и уопште, како да друштвено правно лице, ако управљање станом не препусти СИЗ-у, остварује своје право управљања на стану на коме има сусвојину.

У том правцу пракса је богата мноштвом случајева, али је треба користити из аспекта овог Закона.

Терети

На стану на коме постоји право својине могу се креирати секторска права, право плодоуживања, дакле право службености, право стварних терета, право залоге, док је то на друштвеној својини немогуће.

Немогуће из простог разлога што се код друштвене својине и не ради о *праву* својине, па према томе, не може ни доћи до стицања неког секторског права, јер су право службености, право залоге итд. везани искључиво за постојање *права* а тамо где нема права својине не може бити ни секторских права изведених из својине.

Из истог разлога се не може стећи ни право својине путем одржаја на друштвеној својини, јер се одржајем, уз одређене услове, стиче право својине, а на друштвеној својини се не може стећи право својине. Одржај је инструмент којим се не мења право својине, него само титулар права својине, што значи

да право својине и пре одржаја и после одржаја остаје исто. Ради тога се друштвена својина ни под којим условима не може преобразити у право својине, осим ако престане бити друштвена својина услед трансформација предвиђених законом.

Ипак, на *целом стану* ће се протезати, рецимо, право плодоуживања, без обзира што ће правни посао којим се ово право фиксира, гласити само на онај део који је под режимом права својине. Но, без обзира како ће се манифестовати поједини терети, стоји напред речено, да они правно — фактички да, али правно сигурно, не — немају никакве материјално-правне перкусије.

Међутим, сасвим је сигурно да стоји и чињеница да ће право власништва у „ванстанарско-правним односима” везаним за стан бити у бољем положају у односу на друштвену својину.

Но, то је, уз очување доктринарних принципа друштвене својине, више него симболичан уступак којим се добије неупоредиво више, ако се има у виду да је Закон, у целини, један од многих напора друштва да убрза, и уз помоћ радних људи, допринесе решавању стамбених проблема.

Закључак

Некако је ред, а и навика, рећи неколико речи на крају. Овде оне нису ружичасте, иако су оптимистичке.

Пред друштвеним правним лицима су веома тешке и деликатне обавезе. Потребне су веома квалификоване службе да их реше. Нужна ће бити помоћ и са стране. Мислимо, пре свега, на Правобранилаштва и на Удружење правника у привреди, где постоје. Друштвени значај ове материје то захтева.

Још само реченица о Закону. То је пионирски подухват. А једино су пионири постајали хероји. Као што је смело донет, треба га, исто тако смело, и примењивати.

ПРАВНА ПРАКСА

ГРАБАНСКО ПРАВО

Право на накнаду штете ради покрића поверилац има када је уговор претходно раскинут. Куповина ради покрића мора бити извршена у разумном року, а поверилац мора о својој намери обавестити дужника.

Када је продаја раскинута због повреде уговора од стране једног уговорача, друга страна према „општим правилима накнаде штете у случају раскида продаје“ из чл. 523. 300 има право на накнаду штете коју трпи у смислу „општих правила о раскиду уговора“ (чл. 124—132. 300) и „општих правила о накнади штете“ (чл. 262—279. 300).

Према свему судећи, тужилац захтева накнаду штете у случају раскида продаје из чл. 525. 300, када је извршена куповина ради покрића. Ст. 1. овог члана гласи, да када је предмет продаје извесна количина ствари одређена по роду, па једна страна не изврши своју обавезу, друга страна може извршити куповину ради покрића и захтевати разлику цене одређене уговором од цене куповине ради покрића. Куповина ради покрића из ст. 2 мора бити извршена, што у овом спору није случај, у разумном року и на разуман начин. О намеравању куповине поверилац је дужан обавестити дужника.

Ради се, наиме, о накнади штете у случају раскида продаје када ствар има текућу цену — чл. 464. 300. То је случај када је продаја раскинута због повреде уговора од стране једног уговорача а ствар има текућу цену (евидентирана цена код државног органа, коморе и сл.) и када друга страна може захтевати разлику између цене одређене уговором и текуће цене на дан раскида уговора на тржишту места

у коме је посао обављен или према ст. 2. истог члана, текућа цена тржишта које би га могло заменити.

Текућа цена која се овако формира кроз евиденцију појављује се иначе у промету ради лакшег и бржег обрачунавања штете. Право на накнаду поверилац има када је продаја претходно раскинута а меродавна је цена места где је роба набављена и то на дан раскида уговора.

(Гж. 772/82 Виши суд у Н. Саду)

СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ ДЕРЕЛИКЦИЈОМ (чл. 46. Закона о основним својинско-правним односима).

Првостепени суд је правилно применио материјално право из Закона о основним својинско-правним односима (чл. 46). Једино првостепени суд грешки када сматра да је тужила својину стакла путем одржаја. У конкретном случају имају се применити само одредбе материјалног права које се односе на дереликцију — напуштање ствари. Предметна стамбена зграда се непрекидно од 1945. године налазила под управљањем Општине Н. С. Непрекидно од тог времена тужена је непознатог места боравка. Протеком дугог низа година у ком периоду је Општина водила рачуна о стамбеној згради, тужена се није појављивала нити на било који начин манифестовала поседа, па се стога може сматрати да су се стекли услови из чл. 46. ст. 2. цитираног Закона, тј. понашање тужене тумачити као њену изразиту вољу да ствар не жели више да држи. Како се некретнина у земљишним књигама и даље води на ту-

женој, правилно је покренут судски поступак јер је за дереликцију потребно и брисање власништва у регистру а то се могло исходити само у овом поступку. Тачно је да се дереликцијом стиче друштвено власништво тренутком напуштања што је и било у овом случају јер је некретнином управљао Општина, али је потребно да се ово и правном санкцијом упише у земљишне књиге, што је сада учињено у овом поступку.

(Гж. 862/82 Виши суд у Н. Саду)

Надлежност за утврђење постојања радног односа.

Правилно се првостепени суд огласио стварно ненадлежним за поступањем по тужбеном захтеву тужиоца.

Неосновано ревидент напада према судова нижег степена због погрешне примене материјалног права. Правилно су судови одбацили тужбу у вези захтева за утврђење, јер се утврђење постојања радног односа у сврху остваривања права из социјалног осигурања може тражити само у управном поступку пред надлежном самоуправном заједницом. Како за ово нису надлежни редовни и самоуправни судови већ други орган, произилази да су судови добро применили одредбу чл. 16. ЗПП.

(Рев. 7/82 Врховни суд Војводине)

Кућни савет није овлашћен да даје стамбене или заједничке просторије на коришћење, па аналогно томе не може тражити ни иселење из ових просторија — бити странка у судском поступку.

Правилно је првостепени суд, ценећи одредбе Закона о самоуправној интересној заједници у стамбеној области, самоуправног споразума о оснивању овог СИЗ-а и Статута СИЗ-а за становање Општине Н. С., закључио да тужилац није легитимисан да тражи иселење туженог због чега је правилно применио одредбе материјалног права, када је тужбени захтев одбио. И по

оцени жалбеног суда, овлашћење за подношење захтева ради иселења туженог тужилац у овом случају нема. Ни Законом о самоуправним интересним заједницама у стамбеној области ни самоуправним споразумом о оснивању овог СИЗ-а нити Статутом СИЗ-а становања Општине Н. С. није одређено да је кућни савет орган који је овлашћен да тражи иселење лица која неправно користе стан или заједничке просторије зграде. Према одредби чл. 99. Статута СИЗ-а становања Општине Н. С. (Сл. лист Општине Н. Сад бр. 11/80) одређено је да стамбена зграда у друштвеној својини има својство правног лица у погледу права и обавеза која јој на основу Закона и других прописа припадају. Према одредби чл. 28. Закона о самоуправним интересним заједницама у стамбеној области орган управљања стамбеном зградом у друштвеној својини је странка у спору који настаје у вези са извршењем уговора за које је овлашћен да га закључује са трећим лицима. У овом случају, кућни савет нема овлашћење да даје на коришћење просторије које се сматрају станом као ни заједничке просторије па не може бити странка у спору за иселење неправно уселеног лица у овакве просторије. Наиме, према одредби чл. 8. Одлуке о одржавању стамбених зграда и станова на територији Општине Н. С. (Сл. лист Општине Н. Сад бр. 12/79) кућни савет је извршни орган скупа станова у стамбеној згради у друштвеној својини и као такав није овлашћен да даје станове и заједничке просторије на коришћење, ово овлашћење има само давалац стана на коришћење.

(Гж. 683/82 Виши суд у Н. Саду)

Свако лице може слободно да користи јавни пут и уколико му је то право ускраћено може тражити судску заштиту.

Према одредби из чл. 1. Закона о путевима, јавни пут је саобраћајна површина која је од општег значаја за јавни саобраћај. Јавни пут се користи само за саобраћај. Према чл. 2. ст. 1. истог Закона, јавни путеви су добра у општој употреби.

Према одредби чл. 73. тач. 8. забрањено је, између осталог, бесправно постављање ограда, дрвећа и других засада.

Имајући у виду утврђено чињенично стање као и цитиране законске прописе овај суд налази да је првостепени суд правилно утврдио да је тужилац активно легитимисан за вођење спора, с обзиром да свако лице може слободно да користи јавни пут и уколико му је то право ускраћено може тражити судску заштиту. Тужилац не би био активно легитимисан само онда када би тражио предају поседа јавног пута а у конкретном случају тужилац тражи само да му се омогући пролаз преко истог.

Побијаном пресудом установљено је да тужени нема право да засади воће и постави капију на парцели бр. 7016/87 која чини јавни пут, те да на тај начин онемогућава коришћење истог тужиоцу да пролази и креће се и прилази својој парцели. Обавезан је тужени да уклони воће и капију са дела јавног пута ... и омогући пролаз преко истог у складу са копијом плана „Геоплан” бр. ТД-3-940 од 24. IX 1980. г.

(Гж. 1114/82 Виши суд у Н. Саду)

Сувласници породичне стамбене зграде и право на усељење — предаја супоседа.

Правилно закључује првостепени суд, да покојни Боривоје и тужена Софија су у спорној згради становали не по основу њиховог права сувласништва, већ по доброј вољи њихове мајке, покојне Милице, као плодоуживаоца на целој згради. Стога нису ни могли стећи својство носилаца станарског права на деловима зграде који су користили. Ово својство нису могли стећи ни након смрти пок. Милице, 25. априла 1978. год. јер Закон о стамбеним односима САПВ, који је ступио на снагу 26. новембра 1974. искључују стицање станарског права на стану или згради у личној својини грађана. Према томе у овом случају се не може сматрати да је станарско право тужилаца инкорпорирано у његовом власничком праву и у жалби се погрешно указује на такво тумачење.

Међутим, и првостепени суд погрешно закључује да је тужбени захтев неоснован због тога, што се спорни однос не може разрешити по одредбама Закона о стамбеним односима. Суд није везан правним основом, којег тужилац истиче, већ на основу утврђених чињеница одлучује применом одговарајућег материјалног правног прописа (члан 186. став 3. ЗПП). Није спорно да су тужила Штрангаров Ана и тужена В. С. сувласници у једнаким деловима целе спорне некретнине. По члану 3 Закона о основним својинско-правним односима, власник има право да своју ствар држи, да се њоме користи и да њоме располаже у границама одређеним законом. По члану 14. став 1, сувласник има право да ствар држи и да се њоме користи заједно са осталим сувласницима сразмерно свом делу, неповређујући права осталих сувласника. Најзад, по члану 70. став 4. више лица могу имати државину ствари или права (суджавина или супосед) при чему су у вршењу фактичне власти на ствари, сваки од њих ограничен истом таквом државином другог лица.

Из наведених одредби Закона о основним својинско-правним односима произлази, да тужила С. А. иако нема права на искључиви посед спорног дела стана, има по основу свог сувласништва, право на супосед (суджавину), ограничену таквим истим правом тужене. Због тога је делимичним уважањем жалбе, првостепена пресуда преиначена у том делу, применом члана 373. тачка 4. ЗПП.

Конституисано право на супосед (суджавину) у овом поступку не искључује могућност да било која страна покрене ванпарнични поступак ради уређења сувласничких односа на спорним просторијама или раскидање имовинске заједнице на целој некретнини.

(Гж. 97/82 Виши суд Нови Сад)

И средства која брачни друг прибави путем кредита представљају заједничку имовину.

Полазећи од погрешног правног становишта првостепени суд је погрешно утврдио чињенично стање.

Наиме, првостепени суд је сматрао да средства која је тужени прибавио путем кредита, за куповину спорног стана, представљају његову посебну имовину, а средства која је тужитељица прибавила путем кредита такође за куповину истог стана представљају њену посебну имовину и да су њихови сувласнички делови на стану сразмерни тим средствима. Овај закључак првостепеног суда је погрешан, јер заједничку имовину брачних другова представља она имовина, која је набављена за време брака средствима до којих је било који брачни друг дошао путем кредита. Ни један брачни друг не може другог брачног друга, против његове воље да искључи од отплате кредита, па да отплаћени кредит рачуна само као свој допринос у стицању имовине, већ може да тражи од другог брачног друга да му овај плати део кредита, који је сразмеран његовом уделу у заједничкој имовини. Само ако један брачни друг не жели да после раскида брачне заједнице даље учествује у отплати кредита, па због тога кредит отплаћује искључиво други брачни друг, тада овај може да отплаћени кредит рачуна само као свој допринос у стицању. Међутим, у конкретном случају ово није случај јер тужитељица је у самом поступку изјавила да је спремна да преузме отплату кредита.

(Гж. 911/82 Виши суд Нови Сад)

Нема парнице ради недопустивости извршења без приговора против решења о извршењу и упута извршног суда на парницу.

Првостепени суд је преуранио са закључком да је тужба тужилаца недозвољена, јер је пропустио да из својих списа број I 1531/81 или I. 1631/81 утврди да ли су дужници, тужιοици, поднели приговор против решења о извршењу у наведеном предмету, као и да ли су упућени на парницу против повериоца J. И.

тужених (члан 54. Закона о извршном поступку).

Ако дужници, тужιοици, нису поднели приговор против решења о извршењу у предмету I. 1531/81, нити су упућени на парницу (члан 54. Закона о извршном поступку), онда нема места подношењу опозиционе тужбе тужилаца, него је првостепени суд пропустио да поднесе тужбу тужилаца третира као њихов приговор против решења о извршењу у наведеном извршном предмету првостепеног суда број I. 1531/81, те да га достави надлежном суду, који је донео решење о извршењу, ради доношења одлуке (члан 49. Закона о извршном поступку).

Одбацујући тужбу, као недозвољену, првостепени суд је тиме извршио битну повреду Закона о парничном поступку из члана 354 став 1, јер је неправилно применио одредбе из члана 187 ЗПП, које је било од утицаја на доношење законитог решења, а што жалба основано истиче.

(Гж. 1130/82 Виши суд Нови Сад)

Жалба против привремене мере представља приговор.

Жалба тужене представља приговор против одлуке о привременој мери, о чему је надлежан да одлучи првостепени суд. Наиме, према чл. 244. Закона о извршном поступку и на одлуке из поступка обезбеђења у погледу правних средстава у извршном поступку примењују се одредбе чл. 8. ст. 2. и чл. 48. истог Закона. То значи да је приговор искључиво правно средство и против решења о мерама обезбеђења (сем када се ради о одлуци о трошковима), с тим што се у приговору могу изнети како разлози из чл. 50. Закона о извршном поступку тако и сваки други разлог који указује на незаконитост решења о мери обезбеђења.

(Гж. 1076/82 Виши суд Нови Сад)

**Праксу приредно
Светозар Добросављев**

САОПШТЕЊА

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 28. V 1982. године, донета су следећа решења:

1. Узет је на знање извештај председника и секретара Управног одбора о раду органа Коморе између седнице.

2. Узет је на знање извештај благајника Управног одбора о стању финансијских средстава предвиђених за редовно пословање Адвокатске коморе и извештај о стању прикупљених и исплаћених средстава за оправку Адвокатске коморе.

3. Управни одбор донео је предлог Одлуке о плаћању обавезног доприноса унапред. Предлог Одлуке гласи:

Обавезни допринос за оправку зграде Адвокатске коморе Војводине, уведен Одлуком редовне Скупштине Адвокатске коморе Војводине у Вршцу 31. маја 1980. године, плаћаће адвокати закључно до 30. јуна 1984. године.

Обавезни допринос од 1. јула 1982. године закључно до 30. јуна 1984. године у укупном износу од 7.200,00 динара платиће се унапред у две једнаке рате. Рок за исплату прве рате је 30. јуни 1982. године. Рок за исплату друге рате је 1. октобар 1982. године.

4. Управни одбор због неравномерног прилива средстава одлучио је да од Новосадске банке затражи краткорочни кредит у износу од 755.000,00 динара.

5. Управни одбор донео је предлог Одлуке о изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката. За известиоца на Конференцији адвоката, сазваној за 28. V 1982. године, и ванредној Скупштини Адвокатске коморе Војводине, сазваној за 5. јуни 1982. године, одредио је Милана Миковића, потпредседника Управног одбора.

6. Решењем број 165/82. уписана је у Именик адвокатских приправника Ивановић Весна, са адвокатско-приправничком вежбом код Бркић Ивана, адвоката у Новом Саду. Адвокатско-приправничка вежба тече од 28. V 1982. године.

7. Решењем број 155/82. брише се из Именика адвоката Кос Драгољуб, адвокат из Нове Пазове, са даном 31. V 1982. године.

8. Решењем број 153/82. брише се из Именика адвоката Богосављевић Јован, адвокат у Сремској Митровици са даном 15. мај 1982. године због заснивања радног односа. За преузимаатеља одређен је Стојановић Драгомир, адвокат из Сремске Митровице, Ул. Бориса Кидрича бр. 15.

9. Решењем број 148/82. брише се из Именика адвокатских приправника Цветковић Бранка, са вежбом код Хибиш Рихарда, адвоката у Новом Саду, са даном 8. мај 1982. године, због истека једногодишње адвокатско-приправничке вежбе.

10. Решењем број 164/82. брише се из Именика адвокатских приправника Булатовић Љиљана, адвокатски приправник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Булатовић Радоње, адвоката из Новог Сада, због заснивања радног односа, са даном 26. мај 1982. године.

Управни одбор

СА XVI СЕДНИЦЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ АДВОКАТА КОЈА ЈЕ ОДРЖАНА 28. МАЈА 1982. ГОДИНЕ У НОВОМ САДУ

Конференција адвоката одржала је XVI седницу 28. маја 1982. године. Од 15 Општинских организација адвоката у раду седнице Конференције адвоката учествовали су делегати из 12 Општинских организација адвоката. Радом Конференције руководио је Слободан Антић, адвокат из Старе Пазове.

Конференција је утврдила:

Предлог Одлуке Управног одбора о изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката.

Прихватила информацију председника Комисије за праћење примене Друштвеног договора Зорана Вучевића о праћењу примене Друштвеног договора о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба.

Конференција је утврдила предлог Одлуке Управног одбора од 28. V 1982. године о плаћању обавезног доприноса унапред.

ИЗ ЗАПИСНИКА

СА ВАНРЕДНЕ СКУПШТИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Адвокатска комора Војводине одржала је Ванредну скупштину 5. јуна 1982. године у Новом Саду у просторијама Адвокатске коморе Војводине.

У раду Ванредне скупштине учествовали су чланови Адвокатске коморе Војводине.

Председник Управног одбора Јекић Боривој отворио је Ванредну Скупштину, указао на значај дневног реда Ванредне скупштине и пре преласка на дневни ред Ванредне скупштине обавестио чланство да ће се редовна годишња Скупштина Адвокатске коморе Војводине одржати у јесен 1982. године, из разлога прописаних у члану 10. став 2. Статута Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије.

Радам Скупштине руководио је Здјелар Мирослав, адвокат из Новог Сада.

У дискусији по тач. 2, 3. и 4. дневног реда узели су реч:

Борјановић Мирко, адвокат из Новог Сада, Савић Сава, адвокат из Новог Сада, Парлаћ Миодраг, адвокат из Новог Сада, Ребић Слободан, адвокат из Сремске Митровице, Митровић Саво, адвокат из Руме, Секељ Јован, адвокат из Зрењанина, Тркља Данило, адвокат из Бајмока, Матијевић Иван, адвокат из Новог Сада, Стројић Сима, адвокат из Ковачице, Скопљак Светислав, адвокат из Бездана, Милић Томислав, адвокат из Новог Сада, секретар Управног одбора, Лазар Радојчић, адвокат из Новог Сада, Букановић Василије, адвокат из Куле, потпредседник Управног одбора, Миковић Милан, адвокат из Панчева, потпредседник Управног одбора, Јекић Боривој, адвокат из Новог Сада, председник Управног одбора, и Имре Варади, адвокат из Зрењанина, члан Управног одбора.

Након дискусије Ванредна скупштина донела је једногласно:

1. Одлуку о изменама и допунама Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката и наложила Управном одбору да пречишћени текст Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката сачини на основу ове Одлуке и достави Извршном већу Скупштине САП на сагласност.

2. Прихватила информацију о праћењу примене Друштвеног договора за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба, и

3. Прихватила предлог Одлуке о плаћању обавезног доприноса унапред са седнице Управног одбора од 28. V 1982. године, коју је утврдила Конференција адвоката 28. V 1982. године и једногласно донела Одлуку о плаћању обавезног доприноса унапред.

Адвокатска комора Војводине

IN MEMORIAM

ДР ЛАЈОШ ЈОЖА

У Суботици је 16. марта, после краће болести, умро др Лајош Јожа, адвокат у Суботици.

Др Лајош Јожа рођен је 13. јуна 1915. године у Фекетићу, у земљорадничкој породици, где је провео детињство. Гимназију је учио у Новом Врбасу. Одличан ђак у свим разредима, матурирао је 1934. године. Право студирао у Загребу. Дипломирао 1939, а стекао академски степен доктора права 1940. године.

По завршетку студија обавља адвокатско-приправничку праксу код адвоката Таус Владислава у Фекетићу и др Ференц Ленђела у Суботици. Адвокатски испит положио у Будимпешти 12. јуна 1944. године.

Адвокатску канцеларију отвара у Суботици 1. августа 1944. По ослобођењу Суботице ставља се на расположење народно-ослободилачким властима, те бива распоређен на рад у МНОО Фекетић, где остаје до новембра 1946, када прелази у правну службу Електричне централе у Суботици. Од 1. септембра 1951, па све до смрти води адвокатуру у Суботици.

Лајош Јожа био је човек јаке интелигенције, темељног општег и стручног образовања, културног и коректног опхођења и понашања. Рођен, одрастао, живео и радио у вишенационалној средини, никада није напустио своја демократска убеђења и љубав и разумевање за радног човека. На студијама у Загребу члан је Културног удружења Мабара студената, а и Удружења напредних војвођанских студената „Др Михајло Полит-Десанчић“, не подлегавши реваншистичким и иредентистичким притисцима тадашње профашистичке пропаганде из Мађарске. За време окупације одбија да ступи у окупаторски апарат, већ остаје у адвокатури, да би се после ослобођења укључио у рад на обнови и социјалистичкој изградњи.

Стручност, савесност, честитост и чистота рада, одлике су му у обављању адвокатских послова. Стекао је богату праксу у области цивилног и привредног права. Уживао је углед и симпатије у грађанству и у правничким круговима. Адвокатуру је волео, а својим радом и држањем, као и залагањем у раду Адвокатске коморе, где је у више махова биран у разне форуме, мно-го је допринео унапређењу и подизању угледа адвокатуре.

Од 1945. године па све до смрти др Јожа је био „земаљски старатељ” — цивилни старешина Реформатске хришћанске цркве у Југославији. Његов рад у реформатској црквеној заједници увек је био у складу са законом и Уставом, на добробит и верске заједнице и нашег друштва у целини.

Смрћу др Лајоша Јоже адвокатура је изгубила врлог посленика, а друштвена заједница вредног члана, али остаје светла успомена на правог човека.

Милорад Ботић

С Д Р Ж А Ј

ЧЛАНОВИ И РАСПИСИ

Чланови: Милорад Ботић, др Јожа Јожевић и др Јожа Јожевић — 1

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 2

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 12

ЧЛАНОВИ И РАСПИСИ

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 12

ЧЛАНОВИ И РАСПИСИ

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 31

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 42

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 42

ЧЛАНОВИ И РАСПИСИ

Чланови: М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић, М. Петровић — 51

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Спасоје Мићуновић, *Облигациони уговори и самоуправни споразуми* — — — — — 1

Здравко М. Петровић, *Институт натуралне облигације и његова примјена у нашем праву* — — — — — 7

Иван Кркљуш, *Један закон чека примену* — — — — — 17

ПРАВНА ПРАКСА

Грађанско право (Светозар Добросављевић) — — — — — 37

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора — — — — — 41

Са XVI седнице Конференције адвоката — — — — — 42

Из записника са Ванредне скупштине АКВ — — — — — 42

IN MEMORIAM

Др Лајош Јожа (Милорад Ботић) — — — — — 44

Уређивачки савет:

Председник:

Никола Вујашковић
судија Врховног суда Војводине

Светозар Дракулић, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосудје и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњевић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићић*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Врховног суда Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабаци*, адвокат у Зрењанину, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријеци, *Душан Шипка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Главни и одговорни уредник

Сава Савић
адвокат у Новом Саду

Борђе Вебер, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Вишег суда у Новом Саду

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. — Телефон: 29-459. Годишња претплата 600.— дин.

Претплата за иностранство 48 долара. Цена једног броја 60.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 418—18 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

